

СТАНОВИЩЕ

от професор-доктор Светослав Овчаров

НАТФИЗ „КР. САРАФОВ“

професионално направление 8.4, театрално и филмово изкуство

За представения от докторанта Цветелина Цветкова дисертационен
труд

„ДИЗАЙН НА МНОГОКАНАЛНАТА ЗВУКОВА СРЕДА В СЪВРЕМННОТО КИНО“

Представеният от г-жа Цветкова труд е в обем от 136 стандартни машинописни страници, съдържа подробен справочен апарат, филмография и списък на ползваната литература. Като обем, разработка, структура и форма трудът отговаря на изискванията на закона за хабилитационен труд.

Изследването започва с формулиране на понятията, които задават параметрите на приложното поле на дисертацията. Дисертантът подробно разработва определенията на звуковата среда, физическата природа на звука, основните елементи на звуковата рецепция и на филмовата фонограма. Това е направено и с пунктуалност, както изискват физиката и биологията, и с необходимата щипка артистично вдъхновение. Намерен е баланс между научната мярка и приложността. Самият дисертант ясно си дава сметка за необходимостта от такъв баланс.“ ...можем да обобщим, че създаването на звуковата среда е не само творческа, но и сложна техническа задача. Тя изисква овладяването на широка гама от знания и умения, за да може звуковият дизайнер да се възползва в максимална степен от съществуващите технически възможности и да ги претвори в запомнящи се художествени резултати.“ (стр. 6.)

Малко по-късно дисертантът точно формулира и основната цел на изследването: да се проследи творческо-техническият процес в изработването на пространствен, на многоканален звук.

Впечатление прави, че дисертантът започва своето описание на творческия път на звукорежисьора във всеки проект от четенето и вникването в драматургичната тъкан на сценария. В моята практика на режисьор съм виждал всякакви звукорежисьори и, признавам, тия които четат сценариите не са болшинство. В кръга на шегата може да кажем, че тъй като става дума за научна работа, дисертантът разглежда един „идеален звукорежисьор“. Но разбира се, такива звукорежисьори има, те са най-добрите, най-търсените, а самата г-жа Цветкова е един от тях. Заедно с правилата, тя винаги се позовава и на изключенията, защото създаването на един филм (включително и в частта на звука) не е праволинейно-постъпателен процес, а има колебания, търсения, отрицания. В този дух, дисертантът ни напочня, че всичко трябва да се записва на терен, но не всичко ще влезе във финалния вариант на фонограмата.

Подробно са разгледани компонентите на звуковата среда, като авторът анализира смисловобразуващите и техническите страни на всеки от тях. Диалог, ефекти, атмосфери и музика са разгледани последователно със съпътстващите ги задължителни определения и анализ на функцията им в изграждането на многоканалната среда.

В исторически план в дисертационния труд е проследено подробно развитието на технологията и използването ѝ за нуждите на „говорящото кино“. Г-жа Цветкова излага този процес много вешо, стъпка по стъпка. Тази ѝ похвална скрупульозност прави от частта за историческото навлизане на звука в киното увлекателно и полезно четиво. Струва ми се, че тази глава на труда с допълнителна доработка може да се превърне в чудесно помагало за всички студенти от Академията, които могат да изучават по текста

еволюцията на филмовите технологии в навлизането на звука. В дисертацията е проследена стълбата на развитие на звука от първите опити до „Долби Атмос“ и подобните му системи за обемно възпроизвеждане.

В Академията отдавна има дискусия за това, че историята на киното трябва да се изучава не като проста хронология, а като развитие на филмовия език. Работата на г-жа Цветкова е добра „първа тухла в стената“ на този нов подход.

Специално внимание е отделено на обективните и субективни фактори при възприемането на звука. В тези части дисертантът е разгледал разпространението на звуковите вълни в отворени и затворени пространства, дава интересни и неочаквани примери за изработване на плътна звукова атмосфера, като едновременно с това предупреждава за наличните проблеми при всеки един от тези „примерни сюжети“. „Първата трудност, която звукорежисьорът среща в подобни ситуации, е как едновременно да не прекали с претрупването на елементи, но и да получи достатъчен обем на средата.“ – казва тя на страница 31-ва. Тази част анализира основни понятия като локализация (хоризонтална и вертикална) на звука, ефект на Хаас и др.

В частта за монтаж на диалога дисертантът пак се позовава на разговорите, които трябва да води звукорежисьорът с режисьора на филма. Това как ще звучи финалният вариант на диалога е общо художествено решение, а не чисто техническо изпълнение. «В моята практика не веднъж се е случвало след достигането до финала на първоначалната обработка на гласовете и връщайки се към началото, да забележа, че са необходими драстични промени. Това не е нещо необичайно. Навлизайки във филма, човек постепенно започва да формира „картината“ на финалния резултат, който иска да постигне. Това се случва под влиянието от една страна на собственото

впечатление, придобито от задълбоченото изучаване на суровия материал и, разбира се, от режисьорските насоки.» – този цитат (стр 48) доказва тезата, че в изработването на многоканалната звукова среда техническите и творческите задачи отново вървят ръка за ръка.

По подобен начин е разгледан и проблемът с ефектите и атмосферите, начинът им на използване, проблемите, които пораждат и възможностите, които дават на звукорежисьорите. В тази част едно от най-интересните неща са анализите на конкретни филми, които дисертантът прави, а техният избор не е случаен и издава висок кинематографичен вкус. (тук, както и на стр 120 – 129) Позоваването на личния опит също е полезно, доколкото той потвърждава теоретичните постановки, които се извеждат.

Интересно е, че дисертантът разглежда някои от проблемите в текста и от чисто финансова гледна точка. Това не е често срещано явление за творец, но в киното финансирането е от първостепенно значение и има пряко отношение към художествените решения. В такъв ключ се разглежда например възможността за ползване на дигитални библиотеки със звуци и/или Фолей ефекти.

Интересни наблюдения и изводи има в частта за използването на атмосферите във филмовата фонограма. Разгледани са моно, стерео и многоканални атмосфери, както и техният премикс и се достига до констатации за възможността за обогатяване на многоканалните атмосфери с моно и стерео такива.

Като чивек с музикално образование, г-жа Цветкова обръща специално внимание на използването на музиката във филмите. Тя разгръща широко обобщението за видовете и принципите на използването на музиката в многоканалната среда.

Всички творчески задачи биха били непосилни, ако не се използва подходящата техника. На този аспект на работата на звукорежисьора е отделено в дисертацията сериозно внимание. С инженерна точност се описва използването на компресори, еквилайзъри, ревърб процесори и пр.

Трудът достига до финалната си точка, също както и всеки филмов проект – до финалното смесване. На този период е отделено подобаващо внимание, защото миксът е короната на многомесечните усилия на екипите, работели по многоканалната звукова среда. Проблемите са разгледани в технологичен, творчески и теоретичен план и издават цялостното познание на дисертанта за процеса.

Трудът привлича внушително количество доказателствен материал. На практика филмите, които се споменават в текста, покриват широк спектър от историята на киното от немия период до наши дни. Цитираните филми и научни изследвания издават филмовата ерудиция на автора.

Цитираната литература е с най-разнообразен произход. Засегнати са както класически автори, така и такива от много по-ново време. Цитиранията, които съпътстват текста, са коректни, винаги в контекста на изследвания проблем.

Дисертацията има поставени ясни цели. Средствата за тяхното постигане са конкретни и функционални. Изводите, които дисертантът прави са обосновани и логични.

Приносните моменти в представения от г-жа Цветкова труд са точно и лаконично формулирани:

- Извежда и систематизира в теоретичен план основните понятия в областта на съвременния звуков дизайн.
- Анализира връзката между обективните и субективните фактори при възприемането на звука в киното.

- Очертава през перспективата на световни примери и синтезирания личен опит на автора основните инструменти за въздействие върху публиката, които предоставят съвременните технически постижения.
- За пръв път в България е изследван научно цялостния процес на работа на звукорежисьора в многоканалната звукова среда.

Смятам, че дисертационният труд на г-жа Цветкова, както споменах преди години и за работата на г-жа Валерия Попова, може да се превърне в чудесно помагало в учебния процес в Академията. Специалисти с огромен практически опит, а вече и теоретично обосновали и осмислили знанията и уменията си, те могат спокойно да обединят усилия за издаването на учебни помагала за студентите от всички специалности в Академията.

Наблюдавах отблизо работата на научния раководител и дисертанта. Без да е пресилено мога да кажа, че Цветелина Цветкова беше образцов докторант: спазваше всички срокове, изпълняваше задълженията си към Академията за педагогическа практика. Работата ѝ по този труд я вкара надълбоко в живота на академичната общност на НАТФИЗ „Кр.Сарафов“. Каквато, всъщност, е и целта на всеки докторски труд. Като човек, който е работил с Цвети няколко филма знаей, че тя е от хората, които винаги са „на линия“ и едновременно с това никога не се натрапват. Какъвто трябва да бъде истинският звукорежисьор. Наблюдавайки педагогическата практика на г-жа Цветкова, оставам със същото впечатление – тя винаги е готова да помогне и упъти студентите, но никога не им налага своите решения. Както трябва да постъпва истинският педагог.

В заключение искам да подчертая, че докторантът Цветелина Цветкова е написала интересен и задълбочен труд, който разкрива дълбочините на проблемите в многоканалното смесване, издържан в теоретично и практично-приложен план.

Качествата на теоретичния труд „Дизайн на многокавалната звукова среда в съвременното кино“ ми дават всички основания да гласувам с „Да“ за присъждането на г-жа Цветкова на научната и образователна степен „доктор“.

София, 29 януари 2020 г

проф., д-р Светослав Овчаров